

TRADIȚII LA ROMÂNII

Gabriela-Florentina BĂLHAC¹

gabriela_marinescu1981@yahoo.com

ABSTRACT: The winter holidays are traditional customs having a particular place through their last and complexity. For all Christians the religious seasons are reasons of joy, gratitude, trust in Divinity, moments of spiritual purification and closeness between people of all ages. Children give life to these seasons as they are the main actors and the main beneficiary even if they have by their side the eldest persons ready to live the unforgettable ages of carols and saying Little Plough. The Lent of seven weeks represents the beginning of the Ester in Orthodoxy. The Maundy Thursday has a very important meaning. Starting this day the peasants may work the field and concentrate to their house and garden that everything to be clean and tidy. This Day women begin to cook “pasca” and paint the eggs. The olds say all family members must eat from the first collided egg to be together forever.

KEYWORDS: customs, children, lent, traditions, winter.

Obiceiurile tradiționale care ocupă un loc aparte, prin durata și amploarea lor, sunt cele legate de sărbătorile de iarnă. Sărbătorile religioase sunt, pentru întreaga creștinătate, prilejuri de manifestare a bucuriei, recunoștinței, a credinței în Divinitate, momente de purificare spirituală și apropiere între oamenii de toate vârstele. Copiii însuflă aceste sărbători, pentru ca ei sunt „actorii” și „beneficiarii” principali, chiar dacă sunt însoțiți și de maturii predispuși să retrăiască vârsta neuitată a colindatului și rostirii plugușorului. Cei mici trăiesc din plin și sincer sentimentul religios exprimat în creațiile amintite, fiind influențați în credința și conduita creștinescă.

Când ne gândim la Crăciun ne vine în minte imediat și bradul de Crăciun, existând o strânsă legătură între ele. Istoria acestui obicei de Crăciun este datată de pe vremea egiptenilor, care își decorau casa cu frunze de palmier. Apoi, acest obicei a fost preluat de români care-și împodobeau casa cu crengi de brad. La început, brazii erau împodobiți doar cu fructe și dulciuri. La noi în țară bradul a început să fie împodobit din

¹ Profesor, Școala Gimnazială Rojiste, județul Dolj.

secolul al XIX-lea și continuă până în zilele noastre, fiecare străduindu-se să aibă un brad cât mai mare și cât mai frumos ornamentat.

Sfântul Andrei

Românii își sărbătoresc patronul spiritual, pe Sfântul Andrei, la 30 noiembrie. Iarna este sobră, plină de privațiuni și primejdioasă, dar sărbătorile acestui anotimp, cele mai spectaculoase din tradiția românilor, prefigurează parcă clipele în care totul va reveni la viață. Noaptea din Ajunul Sf. Andrei este destinată unor obiceiuri, poate antecreștine, care să asigure protecție oamenilor, animalelor și gospodăriilor. Țăranii români le-au pus sub oblăduirea acestui sfânt, tocmai pentru că ele trebuie garantate de autoritatea și puterea sa.

Sfântul Nicolae

Decembrie vine cu sărbătoarea, atât de așteptată de copii, a Sfântului Nicolae. Câți dintre noi nu au așteptat cu înfrigurare dimineța de 6 decembrie pentru a se uita dacă Moșu' a lăsat ceva în ghetele pregătite din seara precedentă? Este posibil să fie un împrumut din țările catolice, unde Moș Crăciun este cel care pune daruri în ghetele sau ciorapii anume pregătiți. Copiilor din România li se poate întâmpla ca Moș Nicolae să aducă și câte o vârguță (pentru cei obraznici).

Colindele

Pentru copii, colindatul trebuie să fie un prilej de întărire a credinței, de purificare pe plan sufletesc, de conștientizare a faptului că un bun creștin trebuie să fie onest, bun cu aproapele, să-și respecte părinții și bunicii. E adevărat, în mersul la colindat (la rude, prieteni) copiii sunt mesagerii sentimentului de purificare, de incantație sufletească.

Plugușorul

În timp ce colindatul se face auzit îndeosebi în sărbătoarea Crăciunului, plugușorul domină sărbătoarea Anului Nou. Această creație populară este încadrată de folcloriști în poezia descriptivă care exprimă un ritual străvechi, moștenit de la romani. La romani, plugușorul este răspândit în Moldova, Muntenia și Oltenia, mai puțin în celelalte provincii, însă aici este reintrodus pe cale livrescă.

Paștele

În tradiția ortodoxă, începutul sărbătorii pascale e marcat odată cu postul de șapte săptămâni. O semnificație foarte importantă o are Joia Mare din Săptămâna Patimilor. Din această zi, țărani încetează lucrul la câmp și se concentrează asupra casei și curții, pentru ca totul să fie curat. Tot în Joia Mare, femeile încep să pregătească pasca și să vopsească ouăle.

Potrivit tradiției, la miezul nopții între zilele de sâmbătă și duminică, oamenii se trezesc din somn în bătaia clopotelor. Se spală cu apă curată, își pun straie noi, iau câte o lumânare și pornesc către biserică unde preotul, cu Sfânta Evanghelie și crucea în mână, urmat de alaiul de credincioși, iese cu lumânarea aprinsă și înconjoară biserica de trei ori. Când preotul rostește „Christos a înviat!” toți cei prezenți la acest serviciu religios spun: „Adevărat a înviat!”, răspunsul fiind recunoașterea tainei Învierii. Cu lumânarea aprinsă, fiecare se întoarce acasă și face o cruce mică pe peretele dinspre răsărit, afumându-l cu lumânarea, pe care o va păstra tot restul anului.

Bătrânii spun că din primul ou ciocnit în ziua de Paște trebuie să mănânce toți membrii familiei, pentru a fi întotdeauna împreună. Dacă ai ciocnit un ou cu două gălbenușuri în prima zi de Paște, pregătește-te de nuntă. O vorbă veche din bătrâni spune că ai să te însori foarte curând.

În mai multe sate din Moldova, tradiția cere să ne spălăm pe față cu apa dintr-un vas în care au fost puse flori, bani și un ou roșu. Se zice că astfel vom fi rumeni precum oul roșu, bogați și sănătoși. Potrivit aceluiași obicei, cel care se spală ultimul din acest vas ia banii. O altă tradiție de pe malurile Prutului cere ca oul de Paști să fie mâncat, iar cojile să fie aruncate neapărat pe drum.

În Bucovina, fetele tinere merg la biserică în noaptea de Înviere și spală limba clopotului cu apă neîncepută. Apoi, în zori, fetele se spală pe față cu această apă, fiindcă astfel le-ar face mai atrăgătoare pentru flăcăii din sat; În mai multe zone din Moldova oamenii pun dimineața un ou roșu și unul alb într-un vas cu apă. Apoi se spală cu apa aceea, se dau pe obraji cu cele două ouă, lăsând apoi câte o monedă în acel vas. Cei care fac astfel vor avea obraji rumeni și pielea albă precum cele două ouă, tot anul.

La întoarcerea acasă, cel care aduce Lumina Sfântă de la slujba de Înviere trebuie să facă o cruce din fum pe grinda ușii, pentru ca toată gospodăria să fie protejată de rele. În multe sate din dreapta Prutului, tinerii iau toaca din biserică și o duc în cimitir, unde trebuie să o păzească. Dacă

aceasta e furată, trebuie să dea o petrecere în cinstea hoților. Dacă au făcut treabă bună și au păzit-o, hoții plătesc pentru ospăț. În Ziua Sfântă, Duminica Învierii, tradiția spune că oamenii trebuie să poarte haine curate și noi, ceea ce simbolizează primenirea trupului și a sufletului, așa cum se primenește întreaga natură odată cu primăvara. Se spune că femeile trebuie să aibă măcar o cămașă nouă, iar bărbații o pălărie, tot nouă.

O altă tradiție spune că e bine să pui în apă un ou și un ban de argint și să te speli cu aceasta apă pe față. Astfel se spune că vei avea obraji rumeni ca oul și tari precum banul și, în plus, vei avea și un an cu belșug. De asemenea, ouăle de Paști apără de ghinioane, iar coaja lor, îngropată în pământ, apără vitele de deochi. Dacă păstrează cojile, fetele nemăritate grăbesc căsătoria. Masa din prima zi de Paște este un prilej de reunire a familiei și a fi lângă cei dragi. Nu trebuie să lipsească bucate tradiționale precum ouăle roșii, drobul și friptura de miel, pască și vinul roșu. Tot în această zi este motiv de bucurie și pentru copii, căci este ziua când vine Iepurașul, aducând coșulețul plin de ouă și cadouri.

În Țara Moților, în noaptea de Paști se ia toaca de la biserică, se duce în cimitir și este păzită de feciori. Iar dacă nu au păzit-o bine, și a fost furată, sunt pedepsiți că a doua zi să dea un ospăț, adică mâncăruri și băuturi din care se înfrupta atât „hoții”, cât și „păgubașii”. Dacă aceia care au încercat să fure toaca nu au reușit, atunci ei vor fi cei care vor plăti ospățul.

Probabil cel mai de notorietate obicei e cel din zona Transilvaniei, cunoscut sub numele de „stropit”. Potrivit acestuia – preluat de la maghiari – băieții merg în familiile în care există o fată sau mai multe, pe care le stropesc cu parfum, „ca să nu se veștejească”. „Stropitul” este păstrat și azi și reprezintă un bun prilej pentru o reîntâlnire cu prietenii, și, în fond, de distracție.

În Țara Bârsei, în jurul Brasovului, se face o petrecere care adună întreaga comunitate – obiceiul Junii Brașovului. Grupurile de tineri, organizate asemeni cetelor de călușari sau de colindători, cu vătaf și casier, strâng ouă de la tinerele fete, după care se merge către Pietrele lui Solomon, la picnic, unde vor avea loc întreceri. Cea mai cunoscută și îndrăgită dintre ele este aruncarea buzduganului.

În zona Câmpulung Moldovenesc, datina se deosebește prin complexitatea simbolurilor, a credinței în puterea miraculoasă a rugăciunii de binecuvântare a bucatelor. În zorii zilei de duminică, credincioșii ies în curtea bisericii, se așază în formă de cerc, purtând lumânările

aprinse în mână, în așteptarea preotului care să sfințească și să binecuvânteze bucățele din coșul pascal. În fața fiecărui gospodar este pregătit un astfel de coș, după orânduiala strămoșilor. În coșul acoperit cu un șervet țesut cu model specific zonei sunt așezate, pe o farfurie, simbolurile bucuriei pentru tot anul: semințe de mac, sare, zahăr, ceapă și usturoi. Deasupra acestei farfurii se așează pasca, șuncă, brânză, ouăle roșii, dar și ouăle încondeiate, bani, flori, pește afumat, sfecla roșie cu hrean și prăjituri.

Un foarte frumoas obicei se păstrează în Maramureș, zona Lăpușului. Dimineața în prima zi de Paști, copiii (până la vârsta de 9 ani) merg la prieteni și la vecini să le anunțe Învierea Domnului. Gazda dăruiește fiecărui urător un ou roșu.

Superstiții de Paște

– La Înviere este bine să te îmbraci cu o haină nouă, îmbrăcămintea nouă, la fel ca și apa, are un rol purificator.

– În ziua de Paști nu este bine să dormi, pentru că în restul anului vei fi somnoros, vei avea ghinion, viermii vor mânca semănăturile, recolta va fi distrusă și te va prinde ploaia ori de câte ori vei vrea să lucrezi câmpul.

– Lumânarea de la Înviere trebuie păstrată în casă și aprinsă în caz de boală, calamități naturale, supărări.

– În dimineața Paștelui e bine să privești prima dată într-o cofa cu apă neînceptută. Se spune că vei avea vederea bună în restul anului.

– Se spune că e bine să te speli pe față cu apa neînceptută dintr-o cană nouă, în care ai pus un ou roșu, unul alb, un bănuț de argint și un fir de iarbă verde, semne ale sănătății, prosperității și sporului în toate.

– În ziua de Paști nu se mănâncă oul cu sare, se spune că transpiri tot anul.

– Pasca, crucea de pe ea sau anafura sunt considerate de leac, de aceea se păstrează bucăți din ele peste an.

– Cocoșul sfințit de Paști se credea a fi o sursă de belșug, sănătate și dragoste. În vechime oamenii aduceau cocoși la slujba de Înviere, pe motiv că aceluia căruia îi va cânta primul cocoșul în acea noapte va avea noroc tot anul. Apoi cocoșii erau dați de pomană săracilor.

– La masa de Paști e bine să mănânci mai întâi un ou, se crede că acesta aduce sănătate trupului pe parcursul anului, apoi pește și pasăre, pentru a fi sprinten precum peștele și ușor ca pasărea.

– Cu cine ciocnești ouăle vopsite în ziua de Paști, te vei întâlni în lumea cealaltă.

– Dacă păstrezi un ou roșu 40 de zile după Paști și nu se strică, vei avea noroc tot anul.

– De Paști se așează o bucățică de fier sub prag, ca o protecție pentru casă.

– Dacă prima persoană care îți intră în casă este bărbat, vei avea noroc tot anul.

– De Paști, există credința că cerurile se deschid, permițând sufletelor celor morți să se întoarcă acasă, pentru a-și proteja rudele dragi.

– Se spune că cei ce mor în duminică de Paști sunt scutiți de Judecata divină, sufletele lor ajungând direct în rai.

– Copiii născuți de Paști sunt binecuvântați, având o viață luminată și presărată cu noroc toată viața.

La 40 de zile după Paști se sărbătorește Ispasul sau Înălțarea Domnului. În această zi abundă obiceiurile și practicile magice legate de cultul morților, deoarece se credea că sufletele morților se ospătau acum, iin zborul lor către cer. Se credea că, în drumul către cer, sufletele morților se puteau rătăci și rămâne pe pământ, transformându-se în strigoii ce provocau neajunsuri oamenilor și animalelor. De aceea în ziua de Ispas se practică, și astăzi, ritualuri magice de apărare: sunt culese și sfințite plante despre care se crede că au proprietăți apotropaice (leuștean, alun, paltin); oamenii și animalele se ating cu ramuri de leuștean; se buciună la răspântia drumurilor și pe dealuri; femeile și fetele se încing peste brâu cu ramuri de leuștean; abundă pomenile pentru morți; se fac vrăji și descântece. În această zi, după terminarea slujbei religioase, preotul iese cu credincioșii în câmp pentru a sfinți apa folosită la stropitul semănăturilor, iar oamenii împodobesc mormintele cu flori și frunze verzi.

Duminica Mare care încheie Ciclul Pascal, cunoscută și sub denumirea de Pogorârea Sfântului Duh, se suprapune peste sărbătoarea populară a Rusaliilor, sincretismul lor îngreunând disocierea obiceiurilor și practicilor creștine de cele precreștine. În ă, Rusaliile sunt niște ființe fantastice, malefice, asemănătoare ielelor, care umblă prin văzduh începând cu ziua de Strat de Rusalii (miercuri, a 25-a zi după Paști) și provoacă mult rău oamenilor: îi pocesc, îi schimonosesc și îi înnebunesc pe toți cei care nu le respectă zilele. De aceea, femeile nu lucrau nimic în toate miercurile care se derulau de la Stratul de Rusalii până la Duminica Mare. Pentru a

apăra gospodaria de invazia acestor spirite, în sâmbăta Rusaliilor oamenii obișnuiesc și astăzi, în virtutea tradiției, să arboreze la porți, în foișoare, pe ganguri sau la intrările în case, ramuri verzi de tei, planta considerată a avea proprietăți apotropaice.

Bibliografie:

- [1] *** *Obiceiuri tradiționale din România – Sărbători în imagini*, București, 2006
- [2] Gorovei, Artur, *Ouăle de Paști – Studiu de folclor*, București, Paideia, 2001
- [3] www.desarbatori.ro
- [4] www.crestinortodox.ro